

Nr 195.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag å tilläggsstat I för budgetåret 1956/57 till utökning av nykterhetsvårdens anstaltsorganisation; given Stockholms slott den 26 oktober 1956.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

John Ericsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att anslag anvisas å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1956/57 för anordnande av nya platser å vårdanstalter för alkoholmissbrukare. Förslagen innebär, att sammanlagt 64 nya platser anordnas vid de statliga vårdanstalterna å Svartsjö och Venngarn samt att medel anvisas för nya erkända vårdanstalter, vilka — om föreliggande planer kan realiseras — skulle medföra ett tillskott av ytterligare omkring 190 platser. Anordningskostnaderna beräknas till 730 400 kronor för statsanstalterna och 900 000 kronor för de erkända anstalterna.

Platsantalet inom anstaltsorganisationen, vilket den 1 oktober 1955 utgjorde 1 089, skulle vid bifall till ifrågavarande förslag kunna — med inräknande av redan vidtagna utbyggnader — ökas med 561 till 1 650.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland i statsrådet å Stockholms slott den 26 oktober 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Ericsson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *fråga om ytterligare anslag för budgetåret 1956/57 till utökning av nykterhetsvårdens anstaltsorganisation* samt anför därvid följande.

Framställningar om anvisande av medel för ifrågavarande ändamål har gjorts av socialstyrelsen och nykterhetsvårdsutredningen. Socialstyrelsens förslag avser anordnande av ytterligare platser vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m., under det att utredningens förslag åsyftar en utökning av vissa statliga vårdanstalter.

Föreliggande framställningar jämte yttranden

Erkända vårdanstalter

I gällande riksstat är upptaget ett reservationsanslag av 100 000 kronor till Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. Från anslaget utgår bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter och av inackorderingshem för omhändertagande av alkoholmissbrukare under fritiden.

Socialstyrelsen har i skrivelse den 24 augusti 1956 hemställt, att anslaget för budgetåret 1956/57 måtte förstärkas med 410 000 kronor samt därvid anfört följande.

Den 1 juli 1956 fanns å detta anslag inestående ett belopp av 388 845 kronor. Härifrån avgår såsom icke tillgängligt ett belopp av 30 000 kronor, utgörande ett beviljat men vid budgetårsskiftet ännu icke utbetalat bidrag till vårdanstalten Åsbrohemmet. Genom beslut den 10 augusti 1956 har Kungl. Maj:t beviljat föreningen Lunds stifts prästers nykterhets- och diakoniförbund u. p. a. statsbidrag för anordnande av vårdanstalten Karls-

vik med 133 000 kronor. Vidare har socialstyrelsen hos Kungl. Maj:t tillstyrkt framställningar om statsbidrag av stiftelsen Stornäset för anordnande av vårdanstalten Stornäset om 60 vårdplatser med 210 000 kronor och av Norrköpings stads nykterhetsnämnd för anordnande av ett inackorderingshem för omhändertagande av alkoholmissbrukare under fritiden om 12 platser med 20 400 kronor. Härjämte föreligger hos socialstyrelsen en ansökan från stiftelsen Pålyckeheimet om bidrag till anordnande av vårdanstalten Pålyckeheimet om 35 å 40 vårdplatser med omkring 122 500 kronor. Ytterligare ansökningar om anordningsbidrag är under de närmaste månaderna att vänta från Stockholms stads nykterhetsnämnd för anordnande av ett nytt inackorderingshem om 27 vårdplatser med 62 100 kronor samt från nykterhetsnämnderna i Kalmar, Borås och Västerås för anordnande av inackorderingshem med tillhoppa omkring 57 000 kronor. Behovet av medel för dessa aktuella projekt, inklusive de bidrag, som redan utbetalats till Åsbrohemmet och Karlsvik, uppgår sålunda till 635 000 kronor. Detta belopp överstiger det tillgängliga anslagsbeloppet med (635 000 — 388 845) 246 155 kronor.

I det rådande läget för nykterhetsvården framstår det såsom oundgängligen nödvändigt, att medel finns tillgängliga för ett snabbt realiserande av uppkommande projekt till nya vårdanstalter, så att dessa icke fördröjes eller omintetgöres av brist på medel. Detta gäller även med avseende å anordnande av inackorderingshem, för vilken vårdform det nu finns ett stort intresse på många håll i landet. Enligt socialstyrelsens mening bör man räkna med möjligheten av ytterligare tillskott av nya vårdplatser utöver de nämnda under innevarande budgetår med 40 å vårdanstalter och 15 å inackorderingshem. Det för anordnande av detta antal nya vårdplatser ifrågakommande bidragsbeloppet skulle, under förutsättning att platserna inrymmes i befintliga byggnader, uppgå till $(40 \times 3\,500 + 15 \times 1\,700)$ 165 500 kronor.

Behovet av ytterligare anslag under innevarande budgetår skulle i enlighet härmed utgöra $(246\,155 + 165\,500)$ 411 655 kronor eller avrundat 410 000 kronor.

Under hänvisning till det anförda hemställer socialstyrelsen, att för budgetåret 1956/57 till Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. anvisas ett tilläggsanslag å 410 000 kronor.

Statskontoret vill med hänsyn till bristen på vårdplatser icke motsätta sig, att ökade medel ställs till förfogande för att möjliggöra anordnande av flera vårdanstalter. På tilläggsstat bör emellertid anvisas medel endast i den utsträckning, som prövas oundgängligen nödvändig under löpande budgetår. Ämbetsverket föreställer sig, att en icke oväsentlig begränsning av det äskade beloppet skall vara möjlig.

Statliga vårdanstalter

Nykterhetsvårdsutredningens framställning

I skrivelse den 11 oktober 1956 har nykterhetsvårdsutredningen anfört, att utredningen enligt sina direktiv planerat åtgärder för att söka avhjälpa den föreliggande bristen på platser vid de allmänna vårdanstalterna för alkoholmissbrukare. Utredningen lämnar en redovisning för vårdplatsfrågans nuvarande läge och framlägger förslag till vissa provisoriska anordningar.

Vårdplatsfrågans nuvarande läge

Socialstyrelsen har angivit den aktuella vårdplatsbristen den 1 juli 1956 till 493, varav 412 utgjorde exspektanter och 81 försökspermitterade, som återfallit men på grund av platsbrist icke kunnat återhämtas till anstalterna. Enligt från anstalterna inkomna rapporter av den 1 september 1956 uppgick antalet exspektanter, som icke kunnat inkallas, till 549 och försökspermittenter, som icke kunde återföras, till 162. Den akuta vårdplatsbristen vid anstalterna hade sålunda stigit till 711. Situationen på anstaltsvårdens område måste nu betecknas som närmast katastrofal.

Med hänsyn till att utredningen ännu icke kunnat taga ställning till frågan om den framtida organisationen, synes den nuvarande platsbristen, i vad avser sådant klientel som kan vårdas å de erkända anstalterna, t. v. böra avhjälpas i huvudsak genom provisoriska anordningar, som kan genomföras utan längre tidsutdräkt. På grund härav har utredningen icke till närmare prövning upptagit sådana förslag, som skulle kräva omfattande byggnadsarbeten och därför icke heller skulle lämna något platstillskott under det närmaste året.

Å de erkända vårdanstalterna för män fanns den 1 juli 1955 tillsammans 801 vårdplatser. Genom utökningar av i allmänhet provisorisk karaktär har vid de befintliga anstalterna tillkommit 116 platser, varjämte två nya anstalter lämnat ett tillskott av 58 resp. 38 platser. Den 1 september 1956 fanns vid ifrågavarande anstalter tillhoppa (801 + 116 + 58 + 38) 1 013 platser. Det torde icke vara möjligt att vid de erkända anstalterna utvinna ytterligare platser genom provisoriska anordningar.

Utredningen har medverkat vid planering av provisoriska erkända vårdanstalter med tillhoppa ca 200 platser, som väntas bli tillgängliga under budgetåret 1956/57. Arbetet med anskaffande av ytterligare provisoriska vårdplatser fortgår. Möjligheterna att genom förhyrning av befintliga byggnader skyndsamt få till stånd flera anstalter av lämplig storlek synes dock vara små.

För anstaltsorganisationen föreligger i nuvarande läge särskilda svårigheter på grund av att de statliga vårdanstalterna är så överbelagda, att

överflyttningar icke kan verkställas i behövlig omfattning. Svårskötta vårdtagare av skilda slag såsom sjuka, rymmare, arbetsvägrare m. fl. måste därför i betydande omfattning behållas på anstalter, där de icke kan beredas ändamålsenlig vård. Möjligheten att lättare åtkomma alkoholdrycker har medfört att vårdtagare i större utsträckning än tidigare oörligen skaffat sig sådana drycker och berusat sig å anstalten, varvid ingripande i form av förflyttning ofta har måst eftersättas. Utredningen har från de erkända vårdanstalterna begärt uppgifter å den 1 juli 1956 vid anstalterna inskrivna personer, som borde vårdas antingen å anstalt av den nuvarande Vennngarnsanstaltens typ eller å anstalt med sluten avdelning och medicinska behandlingsresurser. En summarisk sammanställning av materialet visar, att vid de erkända anstalterna fanns tillhopa 212 inskrivna, som borde vårdas å anstalter med bättre resurser. Av de 212 ansågs 94 så svårskötta, att de borde vårdas å anstalt med sluten avdelning och medicinska behandlingsresurser. Till dessa 94 kommer 45 å statens vårdanstalt å Vennngarn inskrivna, som ansågs vara i behov av vård å anstalt med sluten avdelning. Av de 139, för vilka sålunda plats skulle behövas vid sluten anstalt, var 52 närvarande å anstalterna. Från anstalterna har framhållits, att en överflyttning av i uppgifterna angivna personer skulle avsevärt öka möjligheterna att bereda ändamålsenlig vård åt de mera förbättringsbara. Representativt för uppfattningen vid de erkända vårdanstalterna torde vara ett uttalande, att »det nuvarande tillståndet är i det allra närmaste ohållbart».

Situationen å de slutna anstalterna belyses av att Svartsjö och Salberga den 15 september 1956 redovisar sammanlagt 19 exspektanter och 35 permitterade, vilkas återförande anstår på grund av platsbrist. Oavsett behovet av utrymme för överflyttningsfall föreligger alltså vid de slutna anstalterna en aktuell brist på 54 platser.

Av det anförda torde framgå, att behovet av platser för mera svårskötta vårdtagare är särskilt framträdande. Det synes därför erforderligt att utöka den statliga sektorn av anstaltsorganisationen. Utredningen kommer att vid överlämnande av förslag till en ny statlig vårdanstalt närmare belysa denna fråga. Med hänsyn till den aktuella situationen finner utredningen det emellertid synnerligen angeläget att omedelbara åtgärder vidtages för en provisorisk utökning av platsantalet vid de statliga vårdanstalterna å Svartsjö och Vennngarn och framlägger följande förslag härom.

Förslag beträffande vårdanstalten å Svartsjö

Å Svartsjö finnes 100 ordinarie vårdplatser och möjligheter saknas till nämnvärd överbeläggning. Enligt den av 1956 års riksdag antagna byggnadsplanen skall vid anstalten uppföras en helt sluten avdelning om 40 platser, en halvöppen avdelning om 30 och en öppen avdelning om 30 platser. Efter samråd med utredningen har Svartsjöstyrelsen i sina petita för

budgetåret 1957/58 framlagt förslag, att uppförandet av de nya vårdpaviljongerna påskyndas. Det är angeläget att vårdanstalten å Svartsjö utan onödigt dröjsmål erhåller ändamålsenliga förläggningslokaler i enlighet med den redan godkända byggnadsplanen. Man måste emellertid räkna med att upprättandet av entreprenadhandlingar och byggnadsarbetets utförande, även om detta forceras, kommer att taga så lång tid i anspråk, att några nya vårdplatser å Svartsjöanstalten icke härigenom blir disponibla förrän tidigast våren 1958. Utredningen har därför samrått med socialstyrelsen och Svartsjöstyrelsen angående möjligheten att genom provisoriska anordningar färdigställa nya vårdplatser redan under innevarande vinter. Med hänsyn till att nybyggnadsprogrammet är avsett att realiseras inom en relativt kort tidrymd, finnes visserligen anledning hysa tveksamhet beträffande lämpligheten att nu uppföra provisoriska byggnader. Utredningen anser emellertid, att anstaltsvårdens bekymmersamma läge gör det nödvändigt att utnyttja varje möjlighet att inom rimliga kostnader snabbt åstadkomma nya vårdplatser. Såsom från anstaltsstyrelsens sida starkt understrukits bör ett provisorium nu utanför den antagna nybyggnadsplanen icke fördröja dennas genomförande.

Av de 100 man, som nu är förlagda i den gamla byggnaden inom murarna, arbetar åtskilliga utanför desamma. Av dessa anses 30 man kunna förläggas i en provisorisk paviljong. Förslag har uppgjorts till en sådan byggnad, avsedd att uppföras såsom monteringsfärdig, flyttbar s.k. barackbyggnad av trä. Förslaget omfattar två skilda förläggningsavdelningar om vardera 15 enkelrum. I varje avdelning finnes snyggnings- och toaletterum samt ett mindre dagrum. De båda förläggningsavdelningarna förbindes medelst kombinerade matsals- och dagrumsutrymmen jämte serviskök och jourrum. Enligt av utredningen införskaffad offert skulle byggnaden kunna anskaffas till en kostnad ej överstigande 225 000 kronor, levererad fullt färdig och uppsatt på platsen. Med reservation för mellankommande beställningar har leveranstiden angivits till två månader. I offerten ingår icke yttre ledningar för elektrisk ström, värme, vatten och avlopp. Kostnaderna härför beräknas till ca 10 000 kronor. För administration och kontroll samt oförutsedda kostnader räknas med ett tillägg av 20 000 kronor. För ändamålet erfordras sålunda ett anslag av (225 000 + 10 000 + 20 000) 255 000 kronor.

Utredningen vill särskilt framhålla att byggnaden är avsedd att utföras på sådant sätt att den lätt kan nedmonteras och flyttas. Då de nya vårdpaviljongerna blir färdiga kan sålunda den nu föreslagna provisoriska förläggnings flyttas för att användas vid annan anstalt inom alkoholistvården eller annat statligt vårdområde, t. ex. fångvården.

För anskaffning av inventarier erfordras ett särskilt anslag av 30 000 kronor.

En utökning av vårdplatsantalet från 100 till 130 påkallar förstärkning

av personalen. Enligt preliminärt förslag beräknas de årliga merkostnaderna för avlöningar uppgå till 90 000 kronor. Omkostnaderna väntas öka med 104 000 kronor årligen. Utredningen har icke ansett sig kunna ingå på någon närmare bedömning av personalbehovet.

Förslag beträffande vårdanstalten å Venngarn

Å Venngarn finnes f. n. 121 platser, varav 57 i den till sjukavdelning omändrade huvudbyggnaden, 47 i två nyuppförda paviljonger samt 17 i en provisorisk barackförläggning, avsedd för intagna sysselsatta i jordbruket. För denna jordbruksavdelning kommer att ordnas en särskild paviljong, för vilket ändamål ett äldre bostadshus är under till- och ombyggnad. Sedan hösten 1955 har genom överbeläggning antalet vårdplatser utökats till 140.

I den nuvarande anstaltsorganisationen fyller Venngarn två viktiga funktioner. Till Venngarn hänvisas sådana intagningsfall, i vilka närmare medicinsk utredning anses påkallad eller det kan antagas att vederbörande på grund av fysisk eller psykisk sjukdom är i behov av vård å anstaltens sjukavdelning. Vidare överflyttas till Venngarn från de erkända vårdanstalterna sådana fall, där vederbörande antingen på grund av sjukdom, ofta psykisk abnormitet, eller disciplinärt uppträdande, såsom avvikande eller arbetsvägran, är i behov av vård å anstalt med större resurser. Av den förut nämnda utredningen framgår, att den 1 juli 1956 å de erkända anstalterna fanns 118 intagna, som borde överflyttas till Venngarn. Utredningen har därför ansett sig böra upptaga frågan om utökning av Venngarnsanstaltens kapacitet.

Av dem som intages å anstaltens sjukavdelning är flera att beteckna som kroniska vårdfall. Då härigenom avdelningens utrymme för behandlingsfall minskas, måste det anses rationellt, att åtminstone relativt lättskötta kroniskt sjuka överföres till särskilt vårdhem. Inom den nuvarande anstaltsorganisationen finnes endast en anstalt avsedd för kroniskt sjuka, nämligen Hemmet Ribbingebäck. Vid denna anstalt med 48 vårdplatser uppgick den 1 september 1956 antalet exspektanter till 35. För att söka tillgodose ifrågavarande behov av vårdplatser har utredningen upptagit förhandlingar med representanter för Fagersta stad angående förhyrning av Västanfors gamla ålderdomshem i Åvestbo, som blir ledigt omkring den 1 februari 1957. Med små ändrings- och reparationsarbeten skulle här kunna anordnas en vårdanstalt med ca 35 platser, vilken lämpligen skulle organisatoriskt anknytas till Venngarnsanstalten. Utredningen avser att framlägga närmare förslag i så god tid, att frågan om erforderligt anslag å tilläggsstat för innevarande budgetår kan underställas riksdagen i januari 1957.

Med hänsyn till den svåra platssituationen vill utredningen föreslå, att

Venngarnsanstaltens kapacitet utökas även genom att å Venngarn anordnas ytterligare 30 provisoriska vårdplatser på liknande sätt som föreslagits beträffande Svartsjöanstalten. Någon särskild anordning för ökat matsalsutrymme är icke erforderlig, varför de båda förläggningsavdelningarna lämpligen kan uppföras som två skilda paviljonger. Kostnaden för båda byggnaderna skulle enligt avgiven offert tillhopa icke överstiga 210 000 kronor. Kostnaden för yttre ledningar beräknas här uppgå till ca 20 000 kronor. Med tillägg för administration och kontroll samt oförutsedda utgifter, 20 000 kronor, uppgår den beräknade kostnaden för de föreslagna byggnaderna vid Venngarn till (210 000 + 20 000 + 20 000) 250 000 kronor.

För anskaffning av inventarier erfordras ett belopp av 25 400 kronor. Avlöningskostnaderna beräknas stiga med 115 000 kronor årligen utöver det belopp av 55 000 kronor, som redan upptagits för extra personal i avlöningsstaten för innevarande budgetår. För ökade omkostnader beräknas 100 000 kronor årligen. Liksom beträffande Svartsjöanstalten har utredningen icke ingått på någon närmare bedömning av personalbehovet.

Utredningen har under hand låtit styrelserna för vårdanstalterna å Svartsjö och Venngarn taga del av förenämnda förslag, vilka därvid godtagits utan erinran såsom av den nuvarande situationen betingade provisorier. Förslagen har jämväl delgivits socialstyrelsen, som förklarar sig i princip icke ha något att erinra mot desamma. Under utredningsarbetet har samråd även ägt rum med representanter för byggnadsstyrelsen.

Under återopande av det anförda föreslår utredningen, att å tilläggsstat för budgetåret 1956/57 måtte anvisas

dels till provisorisk förläggningsbyggnad med 30 platser vid statens vårdanstalt å Svartsjö för alkoholmissbrukare: 255 000 kronor,

dels till provisoriska förläggningsbyggnader med 30 platser vid statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholmissbrukare: 250 000 kronor,

dels till inventarier vid vårdanstalten å Svartsjö: 30 000 kronor,

dels ock till inventarier vid vårdanstalten å Venngarn: 25 400 kronor.

Beträffande erforderliga överskridanden av innevarande budgetårs anslag till avlöningar och omkostnader förutsätter utredningen, att vederbörande anstaltsstyrelser skall inkomma med särskilda framställningar.

Yttranden

Över nykterhetsvårdsutredningens förslag har yttranden avgivits av byggnadsstyrelsen, socialstyrelsen och statskontoret.

Byggnadsstyrelsen erinrar om att den av årets riksdag godkända byggnadsplanen för anstalten å Svartsjö innebär bl.a., att en ny vårdpaviljong med en öppen och en halvöppen avdelning om sammanlagt 60 platser jämte biutrymmen skall uppföras inom en nära framtid. Byggnadstiden för denna paviljong beräknas till ca ett år. För de föreslagna träbarackerna

beräknas byggnadstiden bli $3\frac{1}{2}$ —4 månader, varav 2 månader åtgår för tillverkning av byggnadselementen på fabrik. Med hänsyn till att den nämnda, i byggnadsplanen ingående paviljongen planerats med i princip samma funktion som den föreslagna baracken, vill byggnadsstyrelsen för sin del föreslå att planerna beträffande paviljongen revideras i sådan riktning att en del av byggnaden kan uppföras på kort tid, varigenom baracken skulle bli obehövlig. Styrelsen har upprättat förslag till sådan förändrad utformning av paviljongens öppna avdelning. Genom att byggnaden utföres i en våning utan källare med utnyttjande av stora byggnadselement av lättbetong kan man räkna med så kort byggnadstid som ca 6 månader. Kostnaden för hela avdelningen, inrymmande 34 vårdplatser, har beräknats till 425 000 kronor.

Ur byggnadssynpunkt är det att föredraga att hela den ifrågavarande byggnadsdelen uppföres i ett sammanhang. Om byggnaden trots detta måste uppföras i två etapper, bör för en första etapp anslås 280 000 kronor, inom vilken kostnadsram kan åstadkommas 22 vårdplatser.

Beträffande de föreslagna barackerna å Venngarn torde icke föreligga motsvarande möjlighet att ersätta den provisoriska lösningen med permanenta byggnader. Byggnadsstyrelsen vill därför icke motsätta sig, att utredningens förslag i denna del genomföres. Mot de härför beräknade kostnaderna har styrelsen intet att erinra.

Socialstyrelsen vitsordar, att det föreligger ett trängande behov av nytillskott av vårdplatser vid de statliga vårdanstalterna för manliga alkoholmissbrukare och att det för nykterhetsvården är i hög grad angeläget, att detta behov blir tillgodosett så snabbt som över huvud taget är möjligt. Då styrelsen, med vilken nykterhetsvårdsutredningen samrått i denna angelägenhet, anslutit sig till de av utredningen framlagda förslagen, har styrelsen förutsatt, att genomförandet av dessa provisorier icke skall komma att medföra uppskov med den planerade upprustningen av Svartsjöanstalten och icke heller fördröja det nytillskott av permanenta vårdplatser i övrigt vid anstalter med goda medicinska vårdresurser för ett komplicerat klientel, som nykterhetsvårdsutredningen kan komma att finna erforderligt. Vad angår Svartsjöanstalten har socialstyrelsen fått del av det inom byggnadsstyrelsen uppgjorda alternativa förslag, enligt vilket det erforderliga snabba tillskottet av nya vårdplatser vid anstalten skulle komma till stånd genom tidigare igångsättande av den i princip antagna planen för en öppen avdelning vid denna anstalt. Under förutsättning att tidsschemat för det nya alternativet befinnes hållbart finner socialstyrelsen sig böra förordna detta förslag såsom avgjort mera ändamålsenligt. I fråga om de föreslagna anordningarna vid Venngarnsanstalten ansluter sig styrelsen helt till nykterhetsvårdsutredningens framställning.

Statskontoret framhåller, att byggnadsplanen beträffande förläggningsbyggnaderna är avsedd att förverkligas inom en förhållandevis kort tid-

rymd och att statskontoret därför icke kan undgå att hysa tveksamhet rörande lämpligheten av att nu uppföra en provisorisk byggnad vid anstalten. Innan slutlig ställning tages härtill, bör därför enligt ämbetsverkets mening övervägas att i forcerad takt realisera det för en permanent bebyggelse fastställda programmet eller delar därav. Mot uppförande av två förlägningsbaracker vid Venngarmsanstalten har statskontoret däremot ej något att erinra. Ej heller har de av utredningen beräknade byggnads- eller inventariestkostnaderna givit ämbetsverket anledning till särskilt uttalande.

Departementschefen

Utvecklingen efter den 1 oktober 1955 inom området för anstaltsvård åt alkoholmissbrukare kännetecknas framför allt av en snabbt stegrad brist på vårdplatser samt en förskjutning av klientelet till att omfatta en större andel svårare belastade vårdtagare. Till belysning härav må nämnas följande från socialstyrelsen erhållna uppgifter.

Av länsstyrelserna meddelade beslut om intagning å anstalt har ökat från omkring 400 under vart och ett av de två första kvartalen 1955 till omkring 700 under motsvarande tider 1956. Tredje kvartalet 1956 uppvisar ett ännu högre antal intagningsbeslut, nämligen 781. Av de under första halvåret 1956 meddelade besluten avsåg 373 farliga missbrukare, vilket är mer än motsvarande siffror för helt år under de två närmast föregående åren — 244 år 1954 och 357 år 1955.

Antalet hos socialstyrelsen gjorda ansökningar om vårdplats utvisar, sammanräknade kvartalsvis, fr. o. m. första kvartalet 1955 t. o. m. tredje kvartalet 1956 följande utveckling: 433, 399, 487, 608, 671, 700 och 760.

Platsbristen — mätt i antalet s. k. exspektanter, d. v. s. nya vårdfall som inte kunnat beredas plats, och antalet s. k. akuta återfall, d. v. s. försöks- eller permitterade vårdtagare vilka på grund av misskötsel skall återföras till anstalt — har enligt från socialstyrelsen erhållna uppgifter under år 1956 utvecklats på följande sätt: den 1 januari 317, den 1 april 389, den 1 juli 493, den 1 augusti 609, den 1 september 729 och den 1 oktober 761.

Platsantalet å de allmänna d. v. s. erkända och statliga vårdanstalterna för alkoholmissbrukare uppgick den 1 oktober 1955 till 1 089, varav 1 043 å anstalter för män och 46 å anstalter för kvinnor. Vid anmälan i 1956 års statsverksproposition (p. 54) av frågan om anslag till anordnande av erkända vårdanstalter anförde jag, att vissa åtgärder vidtagits eller planerats i syfte att åstadkomma en snabb utökning av antalet vårdplatser samt att det platstillskott som kunde beräknas vara tillgängligt vid 1955 års utgång uppgick till omkring 170 platser, varav dock 50 var inrymda i en förhyrd semesteranläggning som ej kunde disponeras längre än t. o. m. den 30 april 1956. I övrigt hänförde sig platstillskottet till både nya permanenta platser och vissa befintliga reservutrymmen. Under år 1956 har

därefter tillkommit ytterligare platser av såväl permanent som mera tillfällig natur, varigenom platsantalet den 1 oktober 1956 ökats med 252 i jämförelse med platsantalet samma dag 1955. Därjämte har bidrag beviljats för anordnande av två nya anstalter, vilka beräknas börja sin verksamhet under den närmaste tiden. Härigenom erhålles ytterligare 55 platser. Härtill kommer 50 platser vid semesteranläggningen Örenäs, vilken under vinterhalvåret 1956/57 disponeras såsom annex till erkända anstalten Åsbrohemmet.

De anförda siffrorna visar, att platsbristen sedan den 1 oktober 1955 — trots tillkomsten under det senaste året av ett icke obetydligt antal platser — oavbrutet stigit och att någon tendens till minskning hittills icke framkommit. Ansträngningarna att öka platstillgången måste därför fortsätta. Jag vill här erinra om att nykterhetsvårdsutredningen har till uppgift bl. a. att söka finna vägar för att på längre sikt öka och förbättra resurserna i fråga om vården av alkoholmissbrukare. Den snabba stegringen av platsbristen har medfört, att utredningen hittills måst i huvudsak koncentrera sitt arbete på en utökning av anstaltssystemet. Utredningen har tillkännagivit sin avsikt att, utöver de här föreslagna åtgärderna beträffande anstalterna å Svartsjö och Venngarn, inom kort framlägga förslag till en ny statlig vårdanstalt samt en annexanstalt till Venngarnsanstalten. Dessa förslag liksom andra frågor rörande nykterhetsvårdsarbetet torde få prövas vid behandlingen av hithörande anslag för nästa budgetår. Däremot bör nu till behandling tagas upp de förslag av socialstyrelsen och utredningen, för vilka redogjorts i det föregående och vilka avser nya vårdplatser, som beräknas kunna anordnas under innevarande budgetår.

Vad först angår frågan om anslag för anordnande av platser vid erkända vårdanstalter uppgår det av socialstyrelsen beräknade medelsbehovet härför, inberäknat vad som erfordras för inackorderingshem, till 410 000 kronor. Då emellertid anstalten Stornäset enligt vad jag erfarit inte torde bli i behov av bidrag förrän nästa budgetår, synes medel för denna anstalt inte behöva beräknas i detta sammanhang. Socialstyrelsens medelsberäkning avser endast anstalter av permanent karaktär. Styrelsen har därvid räknat med att anstalter av provisorisk art skulle kunna komma till stånd med hjälp av sådana särskilda bidrag till inventarier m. m., som enligt riksdagens bemyndigande under innevarande budgetår må utgå från anslaget till driftbidrag till erkända och enskilda vårdanstalter. Såsom framgår av det föregående har nykterhetsvårdsutredningen medverkat vid planeringen av vissa provisoriska erkända vårdanstalter. Behovet av anordningsbidrag för sådana anstalter, vilka redan trätt i funktion eller beträffande vilka konkreta planer föreligger, uppgår enligt inom utredningen utförda beräkningar till 650 000 kronor. Härav hänför sig 55 000 kronor till Örenäsförläggningen, vilket belopp med stöd av det förut nämnda bemyndigandet anvisats från driftbidragsanslaget. I övrigt synes de aktuella

provisoriska anstalterna, såvitt nu kan bedömas, vara av sådan art att vanliga anordningsbidrag lämpligen bör utgå till dem. Medel bör därför nu anvisas även för dessa anstalter. För ändamålet erfordras (650 000 — 55 000) 595 000 kronor.

Behovet av ytterligare medel för anordningsbidrag under innevarande budgetår kan i enlighet härmed beräknas till i runt tal (410 000 — 210 000 + 595 000) 800 000 kronor. Med hänsyn till önskvärdheten av att erhålla viss marginal för ytterligare utbyggnad om sådan skulle visa sig möjlig utöver hittills aktuella projekt bör ett belopp av ytterligare 100 000 kronor inräknas i anslaget. Jag förordar sålunda, att anslaget förstärkes med 900 000 kronor. Detta belopp kan beräknas möjliggöra ett tillskott — utöver de förut nämnda tillskotten — av omkring 190 platser å erkända vårdanstalter jämte vissa platser på inackorderingshem. Av dessa 190 platser avser ca 150 projekt, vilka är föremål för utredning. Om samtliga 190 platser kan anordnas skulle antalet platser å erkända och statliga anstalter, bortsett från Örenäsförläggningen, ökas till (1 089 + 252 + 55 + 190) 1 586.

Angivna belopp om 900 000 kronor bör anvisas å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår.

Såsom framgår av nykterhetsvårdsutredningens redogörelse är behovet av vårdplatser för mera svårskötta vårdtagare särskilt framträdande och utredningen har därför funnit det synnerligen angeläget, att omedelbara åtgärder vidtages för en provisorisk utökning av platsantalet vid de statliga vårdanstalterna å Svartsjö och Venngarn. Mot bakgrunden av den föreliggande situationen på anstaltsområdet finner jag det nödvändigt, att en utökning av dessa statsanstalter med deras i jämförelse med de erkända anstalterna större vårdresurser snarast kommer till stånd. Härigenom skulle erhållas förutom ett ytterligare platstillskott en betydelsefull ökning av möjligheterna att differentiera klientelet å anstalterna och att bättre omhändertaga de svårskötta vårdtagarna.

Utredningens förslag innebär, att vid dessa anstalter skall uppföras flyttbara förläggingsbyggnader av baracktyp, varigenom platsantalet vid vardera anstalten skulle ökas med 30. Byggnadskostnaderna har upptagits till 255 000 kronor för Svartsjö och 250 000 kronor för Venngarn. Härtill kommer kostnader för inventarier med 30 000 kronor för Svartsjö och 25 400 kronor för Venngarn.

Vid remissbehandlingen av utredningens framställning har byggnadsstyrelsen framfört vissa erinringar mot förslaget att tillgodose behovet av flera vårdplatser vid Svartsjöanstalten genom uppförande av en provisorisk barackbyggnad. Styrelsen har förordat en lösning, som innebär att den i byggnadsplanen för anstalten ingående nya öppna vårdpaviljongen, avsedd att inrymma en öppen och en halvöppen avdelning, utformas på sätt som medger en förkortning av byggnadstiden och att den öppna avdelningen nu uppföres i stället för den föreslagna barackbyggnaden. Sty-

relsen räknar med att den öppna avdelningen, som enligt det nu framlagda förslaget inrymmer 34 vårdplatser, skall kunna färdigställas på en tid av ca sex månader (mot $3\frac{1}{2}$ —4 månader för barackbyggnaden) och till en kostnad av 425 000 kronor. Även socialstyrelsen och statskontoret har uttalat sig för ett snabbare genomförande av byggnadsplanen i denna del i stället för det av utredningen föreslagna provisoriet. Mot utredningens förslag att uppföra barackbyggnader vid Venngarn har remissmyndigheterna inte haft något att erinra.

För egen del vill jag anföra, att jag med hänsyn till rådande platsbrist finner det vara ett angeläget önskemål att de i byggnadsplanen för Svartsjöanstalten upptagna nya förlägningsbyggnaderna uppföres snarast möjligt. Kan byggnadsplanen beträffande dessa byggnader åtminstone delvis genomföras snabbt, torde det inte råda någon tvekan om att en sådan lösning av frågan är att föredraga framför en provisorisk förlägningsbyggnad vid sidan av det i planen ingående byggnadsprogrammet. Byggnadsstyrelsens förslag innebär, att en ny permanent vårdavdelning med 34 platser skulle kunna anordnas inom ramen för byggnadsplanen och färdigställas inom en tidrymd, som icke innebär någon väsentlig försening i förhållande till den tid som skulle åtgå för uppförande av en barackbyggnad. Enligt vad jag inhämtat torde kostnaderna för hela den öppna vårdpaviljongen — med den ändrade utformning beträffande återstående delar (halvöppen avdelning, matsal m. m.), som påkallas av byggnadsstyrelsens nu framlagda förslag — kunna beräknas till ungefär samma belopp, som i byggnadsplanen upptagits för detta ändamål. Med hänsyn till det anförda tillstyrker jag byggnadsstyrelsens förslag till ny öppen vårdavdelning vid Svartsjö. Kostnaderna för byggnadens uppförande och utrustning med inventarier bör beräknas till (425 000 + 30 000) 455 000 kronor.

I likhet med remissmyndigheterna har jag inte funnit anledning till erinran mot de föreslagna provisoriska förlägningsbyggnaderna vid Venngarnsanstalten, ej heller mot de härför beräknade byggnads- och inventarie-kostnaderna, (250 000 + 25 400) 275 400 kronor.

Det förut nämnda platsantalet på de statliga och erkända anstalterna, 1 586, skulle efter tillkomsten även av ifrågavarande nya platser på Svartsjö och Venngarn stiga till 1 650, innebärande en ökning med 561 sedan den 1 oktober 1955.

Anslag till de angivna kostnaderna för byggnadsarbeten och inventarieanskaffning vid anstalterna å Svartsjö och Venngarn bör anvisas på tilläggsstat I för innevarande budgetår.

Det utökade platsantalet vid dessa två anstalter föranleder viss ökning av utgifterna för avlöningar och omkostnader. Ökningen skulle enligt preliminära beräkningar för helt år uppgå till 194 000 kronor vid Svartsjö och 215 000 kronor vid Venngarn. Bl. a. med hänsyn till ovissheten om tidpunkten för färdigställandet av de nya vårdplatserna är det inte möjligt

att nu närmare ange medelsbehovet härför under innevarande budgetår. Det torde därför få ankomma på Kungl. Maj:t att medge de överskridanden av avlönings- och omkostnadsanslagen, som kan visa sig erforderliga. Med hänsyn till de beräknade byggnadstiderna torde dessa kostnadsökningar i vart fall endast komma att avse en mindre del av budgetåret. I fråga om medelsbehovet för nästa budgetår torde jag få återkomma i annat sammanhang.

Vad jag i det föregående förordat innebär, att för innevarande budgetår skulle anvisas ytterligare 900 000 kronor för anordnande av vårdplatser vid erkända vårdanstalter samt 730 400 kronor för anordnande av 64 vårdplatser vid de statliga vårdanstalterna å Svartsjö och Venngarn.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1956/57 under femte huvudtiteln anvisa

- a) till *Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.* ett reservationsanslag av 900 000 kronor;
- b) till *Statens vårdanstalt å Svartsjö för alkoholmissbrukare: Vissa byggnadsarbeten* ett reservationsanslag av 455 000 kronor;
- c) till *Statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholmissbrukare: Vissa byggnadsarbeten* ett reservationsanslag av 275 400 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Bengt Lundin